

ԵՐԵՎԱՆԻ ԳԵՂԱՏԵՐԻ ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի: Կէս տարեկանը 6 ռուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, редакция «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆոն № 253.

Ստորագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1905 ԹԻՎԱՆԻՆ
(33-րդ ՏԱՐԻ)

«ՄՇԱԿ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՆՈՒԹԵԱՄԲ

ամեն օր, բացի տօն օրերէն յաջորդող օրերէն:
ԲԱՑՎԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ. «Մշակ» տարեկան գինը 10 ռուբլի է, տասն և մէկ ամսովանը նոյն-
պէս 10 ռ., տասն ամսովանը՝ 9 ռ., ինն ամսովանը՝ 8 ռ., 8 ամսովանը՝ 7 ռուբլի, եօթ և վեց
ամսովանը՝ 6 ռ., հինգ ամսովանը՝ 5 ռ., չորս ամսովանը՝ 4 ռ., երեք ամսովանը՝ 3 ռ., երկու
ամսովանը՝ 2 ռ. և մի ամսովանը՝ 1 ռուբլի:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներէն «ՄՇԱԿ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ
և ծրարներ ուղարկելու, պէտք է գիտնել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ»,
իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИСЪ, Rédaction du journal «MSCHAK»:

Օրվա Միջոցառումն Անանիան ծանուցանում է ազգայնականներին և ծանօթներին իր
ամուսնու՝ բժշկականութեան դոկտոր

ԱՍԵՓԱՆ ՅՈՎԱԿԻՄԻԱՆ ԱՆԱՆԵԱՆԻ

մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ ներկայ դեկտեմբերի լոյս 20-ի գիշերը: Թաղման
մասին կը յայտարարվի առանձին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ստորագրութեան կողմէն. Ներքին ՏԵՍՈՒ-
ԹԻՒՆ. Բժշկական Անանիան. Պրօֆեսոր Սկի-
ֆասով սկի. Բագուի գործադուր. Թատրոն և
Կրթչառութիւն. Հայոց ներկայացումները Բագ-
ուում. Բաց չամակ Կիսովօղսկի հայ գաղութ-
իւն. Ներքին լուրեր. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.
Պատերազմի շուրջը. Մակեդոնիայում. ՀՅՈԱ-
ԳԻՐՆԵՐ. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Մենք խնդրել էինք մեր բաժանորդնե-
րին շտապել յայտնելու իրանց հասցէ-
ները, որպէս զի մենք կարող լինենք
տպագրել վաղօրոք այդ հասցէները և
չընդհատել լրագրի առաքումը:

Դժբաղդաբար՝ այս տարի կրկնվեց նոյնը,
ինչ որ տեղի էր ունեցել անցեալ տարի-
ներում: Միայն այժմ, երբ շատ քիչ օրեր
են մնացել մինչև նոր տարին, սկսվել են
ստացվել պատասխան ծանուցագրեր մեծ
քանակութեամբ: Մենք, անկասկած, կաշ-
խատենք ամեն միջոց գործ դնելու, որպէս
զի կարող լինենք լրագրի ուղարկելը բա-
ւարար կերպով կարգաւորելու: Բայց
անհրաժեշտ ենք համարում նորից յիշեց-
նել մեր 1905 թուի բաժանորդներին
հասցէները վաղօրոք մեզ ուղարկելու
մասին և խնդրել, որ նրանք հնարաւո-
րութիւն տան խմբագրութեանը՝ գոնէ
յուշմուրթի սկզբին ունենալ բաժանորդների
լրակատար ցուցակը:

Իրանք բաժանորդները պէտք է առան-
ձին ուղարկութիւն դարձնեն մեր մատ-
նացոյց արած հանգամանքի վրա, որով-
հետև լրագրի վաղաժամ ստանալը նախ
և առաջ կարևոր է բաժանորդներին հա-
մար: Ստորագրութիւնը, որ ամեն կերպ
աշխատում է լրագրի առաքման առիթով
թիւրիմացութիւններին առաջն առնել,
ցանկանում է, որ խմբագրութեանը ա-
շխատեն իրանք բաժանորդները:

Յաճախ դիմում են մեզ զանազան
անձինք, խնդրելով, որ մենք նրանց
բաժանորդ գրենք ամսի մէջի որ և է
օրից, օրինակ այս տարվայ դեկտեմ-
բերի 10-ից մինչև հետևեալ տար-
վայ ապրիլի 10-ը, յուլիսի 10-ը, կամ
սեպտեմբերի 10-ը և այլն: Անհրաժեշտ
ենք համարում յայտնել, որ բաժանորդա-
գրութիւն մենք ընդունում ենք ամսի
1-ից: Եւ իւրաքանչիւր տարվայ հաշիւ
պահում ենք առանձին: Պէտք է նկատել,

որ պատը վերցնում է իր վճարները
տարով կամ լրակատար ամիսներով: Եւ
մենք հատուցանում ենք պատին տարե-
կան բաժանորդների համար սահմանված
վճարը դեկտեմբերի 31-ին, իսկ ամսավը-
ճարները ամսի սկզբին:

Մի քանի հիմնարկութիւններ գիտնել են
մեզ խնդրելով, որ նրանց ուղարկենք լր-
ագրի ձեռնարկ: Մենք անկասկած կօշ-
տվենք նուիրատուութիւններից բաւարա-
րութիւն տալու խնդրողներին, բայց և
մեր կողմից, անցեալ տարիների օրինա-
կով, մի քանի բարեգործակա հիմնարկու-
թիւնների, գրադարանների, դպրոցների,
ուսանողական ընթերցարանների կողար-
կենք ձեռնարկ լրագրի օրինակներ: Բայց
ցանկալի է, որ այդ հիմնարկութիւնները
գոնէ վերցնեն իրանց վրա այն, որ խմբա-
գրութիւնը կանխելի, իր դրամարկից,
տալիս է պատին իբրև ձանապարհա-
ծախք, այն է տարեկան 1 ռ. 80 կոպէկ
իւրաքանչիւր օրինակի համար:

Այն նուիրատուութիւնների մասին, ո-
րոնք կը լինեն լրագրի ձեռնարկ ուղար-
կելու համար այս կամ այն հիմնարկու-
թեան, մենք կը տանք հաշիւ լրագրի մէջ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՇԿԱՊԵՏ Ս. ԱՆԱՆԵԱՆ

Թիֆլիսում, կիրակի, դեկտեմբերի 19-ին,
կարճատև հիւանդութիւնից յետոյ վախճա-
վեց բժշկական Ս. Անանիան, որ Թիֆլիսի
աչքի ընկնող գործողներից մէկն էր:

Անանիան եռանդուն գործող էր թէ կովկա-
սեան բժշկական ընկերութեան մէջ, թէ ման-
կաբարձական ինստիտուտում և թէ Թիֆլիսի
ինքնավարութեան խորհրդարանի մէջ:

Բժշկական ընկերութեան մէջ նա վերջին
տարիներում վարում էր նախագահի պաշտոն
և անցեալ տարի նրա նախագահութեան օրով
բացվեց Թիֆլիսում հակաթաքախտային ցու-
ցահանդէս: Մանկաբարձական ինստիտուտում,
որի հիմնադրութեան ամենագլխաւոր նպաս-
տողներից մէկն էր, նա երկար տարիներ կար-
գում էր դասախոսութիւններ մանկաբարձու-
թիւնից: Թիֆլիսի դուստրի մէջ նա յայտնի էր
իբրև քաղաքի գործերին և շահերին շնոր
պաշտպան մի անձնավորութիւն:

Անանիան լաւ գիտէր հայերէն և երկար
տարիներ գործել է հայկական հիմնարկու-
թիւններում, օրինակ, Անանիան և Ներսիսեան
դպրոցում: հոգաբարձուի կոչումով: Անանիան

հետևում էր հայկական մամուլին և շնոր
պաշտպան էր հայերէն լեզուով հանրամատչելի
բժշկական գրքեր հրատարակելու գաղափարին:
Անանիան դեռ առողջ մարդ էր և կարող էր
գործել երկար տարիներ: Նա հիւանդացաւ
միայն մի քանի օր: Բայց հիւանդութիւնը ե-
ղաւ ձախառագրական: Թիֆլիսը զրկվեց իր լաւ
բաղադրանքներից մէկից:

ՊՐՕՖԵՍՐ ՍԿԻՖԱՍՈՎՍԿԻ

Ռուսաց գիտնական և մասնաւորապէս բը-
ժշկական աշխարհը այս օրերս մի ծանր կո-
րուստ ունեցաւ. մեռաւ պրօֆեսոր Նիկոլայ
Սկիֆասովսկին, հռչակաւոր խի-
բուրդ և առաջին Ռուսաստանում յայտնի
նասարակական-բժշկական գործիչ, մի մարդ,
որ ամբողջ իր կիսունը նուիրել էր ճշմարտու-
թեան, գիտութեան և տանջվող մարդկութեան
ծառայութեան, մի ուսուցիչ, որի ձեռքի տակ
պարտաւորվել են, ի թիւս այլոց, և բազմա-
թիւ հայ բժիշկներ:

Սկիֆասովսկին աւարտել էր իր ուսումը
Մոսկվայի համալսարանի բժշկական ֆակուլ-
տետում 1859 ին և հէնց իր բժշկութեան ա-
ռաջին օրից նա ընտրեց իբրև մանագիտու-
թիւն վերաբուժութիւնը (խիւրուրգիա), որի
մէջ և մեծ հռչակ ստացաւ: Բայց նա չը բա-
ւականացաւ միայն գործնական գործունէու-
թեամբ, այլ անձնատուր եղաւ նաև գիտնա-
կան, ուսուցչական գործունէութեան և դրա
համար նա աշխատեց ոչ միայն Ռուսաստա-
նում, այլ և արտասահմանի լաւագոյն կլինիկ-
ներում և ինստիտուտներում ու պրօֆեսոր
Վերսովի մօտ: Եւ իբրև վերաբուժ, իբրև բժիշկ,
իբրև գիտնական և հասարակական գործիչ նա
ունեցաւ վերին աստիճանի բեղմնաւոր գոր-
ծունէութիւն և այդ պատճառով Ռուսաստանի
գիտնական աշխարհը և ինտելիգենտ հասա-
րակութիւնը 1895 ին տօնեց նրա պրօֆեսո-
րական գործունէութեան 25 ամեակը և 1899 ին
նրա բժշկական գործունէութեան 40-ամեակը
վերին աստիճանի շքեղ, հանդիսաւոր և սքա-
րուկ կերպով: Իբրև գիտնական, նա մեծ
համբաւ էր վայելում և Եւրոպայում ու բազ-
մաթիւ արտասահմանեան բժշկական ընկե-
րութիւնների պատաւար անդամ էր:

ԲԱԳՈՒԻ ԳՈՐԾԱԳՈՒՐԸ

(«Навразъ» պատգովալա լրագրից)

Երկուշաբթի օրը, դեկտեմբերի 13-ին, առա-
ւօտեան ժամը 6-ին Բագուի նաւթաշրջանում
սկսվեց բանտրների գործադուր: Բանտրները,
փչացնելով Բագու-Բալխանի հեռախօսի գը-
ծերը, դադարեցրին հեռախօսային հաղորդակ-
ցութիւնը, իսկ «Կասպիական-Չերնօօրեան»
նաւթահանքում փչացրին այն մեքենաները,
որոնք ծառայում են տները տաքացնելու հա-
մար: Բերե-Նէյրաթի նաւթահանքերում նոյն-
պէս սկսվեց գործադուր. այդպէս բանտրները
հետացան, բաց թողնելով բոլոր կաթաններից
շղթաները: Չը նայելով անմիջապէս ձեռք ա-
ռած միջոցներին, հետևեալ օրերը գործա-
դուր սկսեց զարգանալ և ներկայումս տա-
րածված է ամեն տեղ թէ նաւթադաշտում և
թէ Բագու քաղաքում: Լրագրիւնքը դադարե-
ցին լոյս տեսնելուց, շատերը չեն գործում,
ձիաբարձի շարժումը դադարել է:

Բալխանի բանտրների խմբերը գնում են
նաւթահանքերն ու գործարանները և պահան-
ջում, որ աշխատանքները դադարեցնեն. կաթ-
աններից շղթան բաց են թողնում: Բայց երբ
ոստիկանութիւնը կամ զինուորական պահա-
կները մօտենում են, բանտրներն արագու-
թեամբ ցրվում, անհետանում են:

Մինչև այժմ գործադուր անողների և ու-
սակաւորութեան կամ զօրքերի միջև առանձին
ընդհարումներ չեն եղել. միայն մի զօրօգովոյի
վերաբրկուն ծակել են ատրճանակի մի հա-
րուածով:

Վերջին օրերի ընթացքում գործադուրը
տարածվել է «Արևելեան Ընկերութեան» և

«Նադեժդայի» արհեստանոցներում: Դեկտեմ-
բերի 17-ին, ուրբաթ օրը, դադարեցին գոր-
ծելուց և Միքայել-Մեքլուրի ծխախոտի գործա-
րանի, «Կապիա-Մեքլուրի» շոգենաւային ըն-
կերութեան արհեստանոցների և Դադաշվի
նաւթամատոյցի բանտրները: Այդ վերջինում
գործադուր արած բանտրները ֆատալ են մի
քանի սեքենաներ, իսկ «Կապիա-Մեքլուրի»
հայաթի մեծ դռներն են կոտրատել: Չնոք
առնված միջոցներով ցրվեցին խառնակութիւն
առաջացող բանտրներին, իսկ մի մասին էլ
ձերբակալեցին, մինչև որ իմացվի նրանց մե-
ղաւորութեան չափը:

Բերե-Նէյրաթի մի մասնիկում գործադուր
անողները ժողովեցր արևին. վերջին ժողովին
մասնակցում էին 30000 հոգի, որոնք սկսեցին
խմբերով Բալխանի վերադառնալ, երբ ու-
ստիկանութիւնը մօտեցաւ, և, տեսնելով մօտով
անցնող գնացքը, բարերով վշրեցին վագօն-
ները լուսամուտից:

Դեկտեմբերի 17-ին Բագուի լրագրիւնքը
նորից լոյս տեսան: Ժողովին մասնակցող ձերբակալված բան-
տրներից, յանցանքները պարզելուց յետոյ,
բանտարկվեցին 14 հոգի զանազան ժամանա-
կով:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԾՏՈՒԹԻՒՆ

(Հայունեաց ընկերութեան երկոյթը. Արմէնեանի ներ-
կայացումները Կարսում):

Թիֆլիսի Հայունեաց ընկերութեան երե-
կոյթը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, դեկտեմ-
բերի 19-ին, զբաւեւ էր մեծ զաւրութեան դէ-
պի Թիֆլիսի ժողովարանը: Երեկոյթը սկսվեց
կօնցերտով և վերջացաւ ներդերի պարերով:

Կօնցերտային բաժնի նորութիւնը Թիֆլիս-
ցիները համար տիկին Սվետլանա Դորգանեան
էր: Նա երգեց, բացի ծրագրում նշանակված
ներից, որոնց մասին մենք յիշատակում էինք
«Մշակի» մէջ, դարձեալ մի քանի երգեր, օ-
րինակ «Penso», և «Dans le printemps de
mes années». Երգչուհու ձայնը փայլուն, մե-
տախճաւոր ձայնից է, բայց նա լաւ մը-
շակված է և որոշ ամպլուայի համար նա բը-
նորոշ և արտայայտիչ է: Ամենից մեծ աջո-
ղութիւն ունեցաւ Կարմենի վերջերս կտոր
«Havanera», որը հասարակութեան խնդրելով
կրկնվեց: Այդ կտորի մէջ երգչուհին մոցեց
էր բնորոշ իմաստ, զգացմունք, տեմպերամենտ
և երաժշտական արտայայտութիւն: Կարմենի
երգը, որ ունի մի յայտնի աստիճան զնչուհու
երգի ազդեցութիւն, կրում էր համապատաս-
խան գունաւորութիւն: Սվետլանա Դորգանեա-
նի ձայնը թոյլ է ներքին աստիճաններում և
այդ պատճառով լաւ չէ լսվում այն երգերում,
ուր ձայնը պէտք է երկար ժամանակ հնչվի
ցածր նոտաներ վրա:

Չուխանկարի վաւերիկ նուագից «Սարա-
սատէի «Անդալուզիան» և Վենետիկում մի
«Պօլսեդը»: Վաւերիկի ջութակը հնչեցնում
է շատ նուրբ ձայնի և ցոյց է տալիս նոր
կատարելագործութեան նշաններ:

Ս. Բարխուդարեան երգեց իտալերէն «Vor-
rei Morire» և հայերէն «Գուռ եղիւր բալաս»,
«Անցաւ տարին», «Այն իմ սոխակ»: Ամենից
շատ աշողութիւն ունեցաւ վերջին երգը:

Արմէնեան արտասանեց մի քանի ոտանա-
ւոր՝ «Էլիթալիանի» «Եղբայր ենք մենք»,
Չորանեանի «Կապիադի նուէր», «Աւաւաւ»
և Փրանսերէն՝ Դոգէի և Հիւգօի հեղինակու-
թիւններից: Արմէնեանի արտասանութիւնը
մենք լսել ենք և ուրիշ անգամներ: Նա առ-
հասարակ լաւ արտասանող է, բայց մենք
անցեալներում չէինք հաշտվում նրա չափա-
զանց երգախառն և ձգձգված արտաբերու-
թեան հետ: Այժմ գոհութեամբ պէտք է ար-
ձանագրենք, որ արտասանված ոտանաւորները
ազատ էին տալիս բնաւորութիւնից, աւելի
արտայայտիչ էին, իրական և ուժեղ:

Օրերը խառնուկա արտասանեց ուսերէն
մի քանի ոտանաւորներ: Նա լաւ է արտասա-
նում, խիստ շնորհող, բայց ձայնը լաւ չէր

լսվում, ուստի դժգոհման մեծագույն մասը չէր լսեց նրա ասածները:

Բոլոր մասնակցողները արժանացան բուռն ծափահարությունների:

Երկու ժողովի երկրորդ մասը, որ պարունակում էր իր մեջ Տարասուլիս ունեցողական և Կե-կոսկ պարեզը, մանր, ինչպես և հանդիսա-կանները մեծագույն մասը, չէր կարողացանք տեսնել, որովհետև պետք է ավտոմեքի վրա բարձրանայինք, ինչպես արել էին մի քանի տարօրինակ անձինք: Այդ մասը պետք էր ա-ւելի աշող կերպով կազմակերպել, յարմար-րոշմունքներ տալով հանդիսականներին:

Սիրող

II

Արմենեան ամուսինները կարող էին ծրագրել են մի շարք ներկայացումներ: Ուրբաթ, ղեկ-տեսներին 17 ին, նրանք ներկայացրել են «Դաժողիկան սուր» և «Համբույր» պիեսները: Հասարակությունը վերաբերվել է համակրու-թեամբ և լցվել թատրոնը: Առաջիկայ շաբաթ օր, ղեկտեսներին 25 ին, սիրողների հետ միա-սին, նրանք պետք է տան Շիրվանզադէի «Եղբայն» պիեսը, ղեկտեսներին 31-ին Նեմի-րովիչ Դանկոյի «Տոնածառը», իսկ յուրեքս 2 ին պետք է կազմեն ցերեկային:

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱՅԻՈՒՄ

(Նամակ Բազումից)

Դեկտեմբերի 14 ին, ի նպատակ Աղայեանի, ներկայացվեց «Մաֆո» ողբերգությունը, 5 գործ, Գրիգորյանի, թարգ. Աստուածաբանա-նի: Ողբերգության նիւթը Գրիգորյանի վերջ-րել է այն հին յուրական պատմությունը, որ ծանոթ է ամեն մի աշակերտի: Ահա այդ պատմությունը. հանձարեղ և ղեկեցիկների յու-րական բանաստեղծների Մաֆոն, կենքի մեջ չէր գտնվում իսկական սէր և խաղաղ լինելով իր սիրոյ մեջ, վերջ է տալիս իր կենքին, զորովելով ժայռից ծով: Գրիգորյանը Գրիգոր-յանի «Մաֆոն» մի շատ գեղեցիկ և գեղա-րուեստական բնական գրություն է և չէր նա-յած, որ անցել է մոտ 80—85 տարի նրա լոյս աշխարհ եկած օրից, այնուամենայնիւ այդ ողբերգությունը դեռ ազդում է հանդիսականի վրա: Դրանուր գործող անձինք ընդամենը երեք են. Ինքը Մաֆոն, նրա սիրական Ֆաֆոն և Մաֆոի սարկուն՝ Մեղիտան: Ամբողջ ողբերգության կենտրոնը կազմում է, ի հարկէ, Մաֆոն իր խաղաղ սիրոյ տանջանքներով, իր վրիթաբուն և կրակոտ մտքերով և վերջապէս այն կանացի վեհանձնութեամբ, որից առաջ է գալիս ներքին Ֆաֆոն և Մեղիտանի համար: Մաֆոն օլիմպիական խաղերից յետոյ վերա-դառնում է իր բնակավայրը, պակված դա-նեայ պատվով, իբրեւ սքանչելի և ամենամեծ բանաստեղծների հին դարերի. նրան ուղեկ-ցում է Ֆաֆոն, մի անյայտ երիտասարդ, որին Մաֆոն պատանդելով խաղերի ժամանակ առա-ջին անգամ սիրել է. ինքը Ֆաֆոն տեսնելով պատկով զարդարված Մաֆոն, որին երկրպա-գում էր ամբողջ Լուսնան, նոյնպէս վառվել էր սիրոյ կայծով դէպի այդ մեծ կինը: Եւ ահա Մաֆոն Ֆաֆոնի հետ վերադառնում են իրանց բնակավայրը և այստեղ Մաֆոն ամուսնացել է իրան-քում համոզվում է, որ Ֆաֆոն սիրել է իրան ոչ իբրեւ կնոջ, այլ իբրեւ մի հուշակաւ բա-նաստեղծուհու. այդ համոզմունքը Մաֆոն մեջ աւելի ևս հաստատվում է, երբ նա պատահո-րէն իմանում է, որ Ֆաֆոն և սարկունի գեղե-ցիկ Մեղիտան սիրում են իրար: Մաֆոն խաղերից ուղևում է սկզբում հալածել սիրահար-ներին, բայց յետոյ նրա ներքին հոգեկան կենքի մեջ զարթում են նորից մարդկային ամենալաւ զգացումները: Մաֆոն վեհանձնօրէն ներքում է Ֆաֆոնի և Մեղիտանին, իսկ ինքը, ոյժ չէր գտնելով իր մեջ տանել խորտակված սիրոյ տանջանքները, գործում է անձնասպա-նութիւն:

Մաֆոն դերը կատարում էր տ. Սիրանոյշ և ի հարկէ տաղանդաւոր դերասանուհին տունից տանջանքների աննման տեսարաններ Աղա-յեանի Ֆաֆոնի դերում վառ չէր, թէ և կարելի էր սպասել նրանից աւելի զգացված խաղ-ի ներկայացման: Դա ըստի ան-գամ և մատուցին մի քանի թանկագին իրեր: Ծառ լաւ էր և օր Բնարիկ՝ Մեղիտանի դե-րում: Թատրոնում հասարակություն այնքան էլ չէր կար:

Այլ. Առաքելեան

ԲԱՅ ԴԱՄԱՆ ԿԻՍԼՈՎՈՂՄԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Ուրախութեամբ կարդացինք «Մշակ» լրագրի № 276 ում տպագրված պ. Դիտար-ի Կիսլո-վոսկին գեղեցիկներին 6-ից զբաժնացնելու:

Միտարի ասածը համաձայն լինելով պ. Դիտարի հետ, որ «Կիսլովոսկին» եկեղեցի կառուցա-նելու հարցի վրա լայն հայեացքով պիտի նա-յի, և պիտի աշխատել որքան կարելի է շքեղ և պայծառ եկեղեցի կառուցանել—բուն հին հայկական ճարտարապետութեամբ», մենք կա-ռավարել ենք կոնկրետ նշանակել, որպէս զի ցանկացող բոլոր թէ հայ և թէ այլազգի ճար-տարապետները հնարաւորութիւն ունենային մրցման մասնակցել: Բարի և համակերպի է ճարտարապետ պ. Էմ. Պաշտմանի ցանկու-թիւնը և խոստումը ճարտար նկարել եկեղե-ցու մակարդակը, բայց այնուամենայնիւ նա չէ կարող չէր համաձայնել մեզ հետ, որ փոր-ձառութիւնը աւելի նպատակաւոր մար է գոր-նում այդպիսի դէպքերում «Կոնկրետ» դիմել, այն էլ նշանակելով վարձատրութիւն առաջին երկու, կամ երեք ընտրված պրոէկտների հա-մար:

Ի բոլոր սրտէ ետանգ և աշողութիւն ենք ցանկանում Կիսլովոսկի հայ գաղութին:

Ինժեներ-տէխնիկոս՝ Յովհ. Ամիրեան

ՆԵՐԿԻՆ ԼՈՒՐԻՐ

Կովկասի կառավարչապետի ժամանակաւոր պաշտօնակատար Մալախան գեղեցիկների 17 ին հաստատել է Գանձակի ժամանակաւոր ղեկու-րական դատարանի վճիռը փոխ-նախագահութե-Անդրէիկի սպանութեան գործի մեջ մեղադր-վող 3 անձների վերաբերութեամբ, անելով հե-տևան փոխորդութիւնները. դատարանի վճի-ռած մահվան պատիժը Գրիգոր Լուկասեանի համար դարձրել է անորոշ ժամանակով տա-ժանակիր աշխատանք, Սիմէոն Փարաշեանի անորոշ ժամանակով տաժանակիր աշխատանքը դարձրել է 20 տարով միայն, իսկ Յովհաննէս Փարաշեանի արգելադրումը հաստատել է նոյ-նութեամբ:

Անցեալ անգամ մենք հաղորդել էինք, որ Թիֆլիսի քաղաքապետն պ. Վերդիշեանը դե-մի էր նախագահութեան և խնդրել, որ առանց օրէնքի որոշած 15 օրեայ ժամանակաւոր լիցի-թոյլատրվել քաղաքային ինքնակառավարչա-մասնակցելու քաղաքապետների համառուսա-կան համաժողովին: Այժմ պ. նախագահութե-յանը է, որ այդ 15 օրեայ ժամանակը արը-ված է միայն այն որոշումների հաստատութեան համար, որոնք կախված են լոկ նախագա-պետներից և չեն պահանջում աւելի բարձր վարչութեան թոյլտուութիւն կամ հաստատու-թիւն, իսկ այդ խնդրել, կարելի ունենալով բարձր հաստատութեան, ուղարկվում է պատ-շաճաւոր վարչութեան բարեհայեցողութեանը օրէնքի որոշած կարգով:

Թիֆլիսի պատ-հեռագրական վարչութիւնը հրաւան է ստացել այսուհետև ամեն մի հե-ռագրից 15 կոպէկ աւելի վերցվող գումարի փոխարէն առնել 20 կոպէկ: Ամեն մի հեռա-գրի վրա աւելացած 5 կոպէկ վճարը մտնելու է Կարմիր Ուղի գանձարանը:

Թիֆլիսի ուղարկման ներկայացրել էր 1,583,141 ռ. ծախքի նախահաշիւ 1905 թվի համար, իսկ դուրսի ֆինանսական յանձնա-ժողովը կրճատելով այդ գումարը՝ յատկացրել է բոլոր ծախքերի համար 1,482,032 ռ.:

Պետերբուրգում գեղեցիկների 14-ին տօնը են հուշակաւոր ուսու փաստարան Ն. Պ. Կա-րալևիկու իրաւաբանական գործունէութեան 25 ամեայ յօգելանքը: Պետերբուրգի իրաւա-բանների դասաւարդը ներկայացրել է յօգե-լանքին մի շատ զգացված և ոգևորված ու-ղերձ: Կովկասի բնակիչներին և մասնաւորա-պէս հայերին համար էլ անյայտ և անձնօթ անձնաւարտութիւն չէ պ. Կարալևիկին իբրեւ գանազան արգարացի դատեր պաշտպանող: Յիշեցրեք միայն հետեւող դէպքը: 1899-ին Սիմ-ֆերսոյի քաղաքում էր գործում շրջակայքից ե-կած մի գաղթական երիտասարդ սպանում է յոյն դժբաղդ երկրից եկած մի քրեւոր վաշ-խառու աւաղակի: Սպանողը գտնւում անձնա-տուր է լինում: Գործը յանձնվում է երգուհալ-ների դատարանին: Ահա այդ ժամանակ պ. Կարալևիկին, զգալով կատարված իրողու-թեան ամբողջ հոգեբանութիւնը, իր կրակոտ պաշտպանութեամբ արգարացրեց և ազատեց մեղադրվածին:

«Մշակ» մեջ հաղորդած այն լուրի առի-թով, թէ Բազում բնակվող շուշեցիները կա-մեցել են հանդուցեալ ինքնին բանաւայ Մի-րաբէգեանի տեղ Շուշուց մի քանիսի բերել:

տալ, մենք ստացանք հետեւեալ նկատողու-թիւնը, որ հարկ ենք համարում տալ խնդրել պարզելու համար: «Մենք՝ շուշեցիներս՝ օրինա-կանապէս և բարոյապէս պարտաւոր ենք այդ անելու: չէ՞ որ շուշեցիները մեծամասնութիւնը գաղթել է Բազում, և էլի շարունակ գաղթում են: Միթէ խղճի և օրէնքի հակառակ բան են ընում շուշեցիները, որ իրանց բանաւա-նեցրել մէկին կամ միւսին բերում են իրանց հե-գեւոր պէտքերը կատարելու: չէ՞ որ իրանք են այդ քանանաներին ձեռնադրել տուել և իրանք էլ պարտաւոր են նրանց համար մտածել: ա-ւելի լաւ չէ՞ իրանց ծանօթ և ծխական բանա-նաներից ունենալ, քան անձնօթի նոր բնա-րութիւն անել: աւելի մեծ արդարութիւն չէ իրանց փորը և աշտ համարեալ թէ կիսա-դատարկ Շուշի քաղաքի բազմաթիւ խեղճ բա-նաններից փոխադրել Բազում և մնացածների վիճակը մասամբ բարւոյել տալ, քան հեռուից քարասրտութեամբ դիտել նրանց թշուառ վի-ճակը»:

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը սեպ տեմբերի 3-ին հաստատել է Թիֆլիսում ապրող աղքատ պարսկահպատակներին օգնելու ընկե-րութեան կանոնադրութիւնը:

«Ե. Ա.» լրագիրը յայտնում է, որ դեկտեմ-բերի 15 ին Բազում բոքսայի դուռնիւն ան-որոշ էր, ընդհանուր գործադուլի պատճառով: կատարվել են միայն մի երկու առուծախի գործողութիւններ: Դեկտեմբերի 17-ին բոքսայի բոլորովին քայքայված և անորոշ վիճակի էր, որովհետև ընդհանուր գործադուլը շարունակ-վում էր և նրա հետեւեալը դեռ չափազանց անորոշ է. այդ պատճառով անհնար է կրքել որ և է պարտաւորութիւն որոշ ժամանակի համար, դրա համար էլ աւելի յարմար են հա-մարում ապաստել դէպքերի արդեւեքին: 17-ին բոքսայում ոչ մի գործողութիւն չէ կատարվել:

Տեղական «Ի. Օ.» լրագիրը հաղորդում է, որ Թիֆլիսի Հայոց Դրամատիկական ընկերու-թիւնը բանակցութիւններ է սկսել Պարկովի աշխուրթիւն ունեցած երիտասարդ հայ դերա-սան Մարտիրոսին հետ Թիֆլիս հրաւիրելու համար: Վառ չէր լինի, եթէ Դրամատիկական ընկերութիւնն այդպիսի բան անէր, բայց հաստատ աղբիւրից գիտենք, որ այդպիսի բան չէ կայ:

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստ-րութիւնը, ինչպէս հաստատում է «Իմա Մ.» լրագիրը, զբաղված է ժողովրդական գրադա-րանների գրքերի ցուցակները ընկելու հար-ցով: Այժմ այդ ընկերութիւնը յանձնված է հո-գեւոր վարչութեան, արգարադատութեան, ֆի-նանսների և զինւորական մինիստրութիւնների ներկայացուցիչներից կազմված մի յանձնա-ժողովի:

Մոսկվայի ուղարկման հրաւիրել էր վերջին օրերս մի յանձնաժողով պրոֆեսոր Ն. Ա. Կարիշիկի նախագահութեամբ, որը պետք է ընկեր վիճեցնեան յարանում հանրակրթա-կան ժողովրդական դասախօսութիւնների հար-ցը: Այդ յանձնաժողովում ընկելից նրա ան-գամ Բ. Ն. Սախարովի մանրամասն գեղու-ցումը այն հանգամանքները մասին, որոնց մեջ գրված է ժողովրդական ընթերցանութեան գործը մեղանում գոյութիւն ունեցող օրէնք-ներով և շրջաբերականներով: Յանձնաժողովը միաձայն եկաւ հետեւեալ եզրակացութեան, որ հաղորդվեց քաղաքային ուղարկվելու: 1) Վիճեցնեան ժողովրդական յարանում 1901 թվի օրէնքի թոյլտուութիւնը չեն կարող տալ որ և է օգտակար արդիւնք: 2) Ընթերցանութիւնները պետք է ունենան բացառաւոր հանրակրթա-կան բնաւորութիւն, որին կարելի է հասնել միմիայն նրանց սիստեմատիկական և գիտական գոյն տալով: 3) Ժողովրդական ընթերցանութեան ընթերցանութիւնը չեն կարող տալ որ և է օգտակար արդիւնք: 4) Ընթերցանութիւնները պետք է փոխել Մոսկվայի համար. պետք է ընթերցողները հրաւիրվեն առանց թոյլտու-թեան և կարգացման, առանց բնագիր, կոնս-պէկտ, համառոտութիւն և այլն՝ կանխօրէն ներկայացնելու և թոյլտուութիւն ստանա-լու: (Բ. Ն.):

ՇՈՒՆՈՒՅ մեզ գրում են. «Ամսիս 13-ին թեմիս առաջնորդը, քանանների և մեծ թւով հայերի հետ, գնացին տեղիս միւսիլմանների մեծ մզկիթը և այնտեղ իրանց ցաւակցութիւնը յայտնեցին մոլլաների և թուրքերի ներկայու-թեամբ Մուշէլի Մուլա-Մահմադ Զարաբանցու:

մահվան առիթով: Սրբազան հայրը մի քանի խօսքերով արտայայտեց իր և հայերի ցաւակ-ցութիւնը սյո մահվան առիթով: Այնուհետև քանանները երգեցին հոգեհանգստեան շարա-կանը, որից յետոյ միմիայն արին մոլլաները և իրանց շնորհակալութիւնը յայտնեցին հայե-րին: Դժբախտաբար առաջնորդը թուրքերէն չիմանալով, հարկաւոր չէր համարել կարգա-դրել թուրքերէն խմացող մի քանիսի խօ-սելու, դիմելու մի աշխարհակամի, կամ վերջապէս խնդրելու մի այնպիսուն, որը կարողանար կարգին թարգմանել իր ասած-ները և վերջապէս, նա նեղութիւն չէր կրել մի կարգին բառ պատրաստել ու այդպիսով արտայայտել հայերի ցաւակցու-թիւնը: Այդպիսի առիթներ չէ՞ որ շատ սակաւ են պատահում: Ինչու, ուրեմն, չէ օգտվել նրանից և աւելի ընդարձակ կերպով պերճա-խօս փաստերով չէ խօսել համբարախոսեան, եղբայրութեան մասին»:

ՆՈՒՆՈՒՅ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 10-ի գիշերը, ուղիղ ժամը 12-ին, ինչպէս պատմում են գիւղացիք, Դաշուրեղ գիւղում յանկարծ լսվել է երկնքում մի պայթիւն, որի ձայնից գոմերում տաւարները սկսել են բա-ռաչել, շները հաչել և տները շարժվել և ժողովուրդը զարթնելով տեսել է երկինքը պարզ, լուսաւորված լուսնի լուսով: Վերոյի-շեալ երևել էր նկատելի է եղել չորս գիւղերում, այն էլ Դաշուրեղ, Զարդաթ, Սաբաթու հա-յաբնակ և Դանա թրքաբնակ գիւղերում»:

ՏԿՎԻՐՈՒՄ մեզ գրում են. «Ամբողջ շա-բաթ է այստեղ անընդհատ ձիւն է գալիս. ձիւնի խորութիւնը առ այժմ հասնում է եր-կու արշինի: «Нахичеван» ընկերութեան գոր-ծարանում ճանապարհները փակվել են մա-սամբ ձիւնի և մասամբ էլ վերջինի ծանրու-թիւնից գնաին տապալվող ծառերի պատճա-ռով: Հեռախօսութիւնը կտրաւել են և քա-րածիս արտահանումը դժուարացել է: Տեղա-ցիւններին այս գիւղեր յիշեցնում է 1896 թվի սարսափելի ձիւնը, որի մասին հետեւեալ են պատմում: Ամբողջ 16 օր գիշեր և ցերեկ ան-ընդհատ ձիւն էր գալիս. ձիւնի խորութիւնը հասնում էր 3 սափնի: Վերոյիշեալ գործա-րանը ամբողջովին ձիւնի տակ ծածկված էր մնացել, իսկ մենք ծառայողներս հաւաքել էինք մի շինութեան մէջ և ազատութեան յոյաներս բոլորովին կտրած, իւրաքանչիւրս մեզ համար առանձին կտակ էինք գրել, թէ մեծ որքան ենք պարտ, թէ որքան ստանալիք ունենք և թէ արդեօք իւրս քանչիւրս ունե-ցած կայքի հետ մեր մահից յետոյ ինչպէս պետք է վարվին: Միութեան պատճառով օր ու գիշեր մեր ձրագները վառած էինք պա-հում: Իւրաքանչիւրս յուսահատ դէմքերից ե-րևում էր մեր վրդովված աշխարհը—մտածում էինք մեր սիրելիների մասին, որոնց թողել էինք էինք այստեղ մի քանի կօպէկ աշխատե-լու և նրանց պահելու համար, բայց անգութ ճակատագիրը, անժամանակ, առանց թողնելու վերջիններիս բաժանման հրաժեշտ տալու, ուղևում էր վերջ տալ մեր կենքին: Ամբողջ երկու շաբաթ էր անցել, բայց ձիւնը դարձեալ շարունակում էր գալ. վառելիքը և ուտելիքը հատնելու վրա էր. ոչ մի տեղից օգնութեան յոյս չէր կար: Բանւորները վաղուց արդէն փա-խել էին և մնացել էին միմիայն 25 հոգի, ո-րոնց փորձեցինք ուղարկել գիւղից պաշար բերելու, բայց խեղճերը, ամբողջ օրը չարչա-րվուց յետոյ, վերադարձան դատարկ գրպա-ններով: Օգնութեան յոյաներս կտրած մարդ-կանցից, ազոթում և սպառում էինք նախախ-նամութեան ողորմութեանը: Կարծես թէ Աս-տուած յուր է մեր արթըրը: 16-րդ օրը, երբ բոլորովին վերջացել էր թէ ուտելիքը և թէ վառելիքը ու մօտեցել էր կորչելու ժամը, դա-դարում է ձիւն գալ, պարզվում է երկինքը և մի քիչ յետոյ տեղում է բարակ անձրեւ, որի ազդեցութեան տակ սկսում է ձիւնը կամաց-կամաց հալվել: Ձիւնը հալվելուց յետոյ ճա-նապարհներին խեղդամահ եղած 14 մարդ գտանք և թողեցինք մեր սեփական միջոցնե-րով»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ՊԱՏՄԱՆԱՋՄԻ ԵՈՒՐՉԷ

Բերնսուր պատերազմի մասին: Միանդինա-վեան յայտնի բանաստեղծ Բերնսուրը երկու-յոցում է տալի ներկայ պատերազմի և հաշ-տութեան միջնորդութեան հարցերի առիթով: Առաջին յօդուածը, որ տպված է «Cour. Eur.» թերթի մէջ, պարունակում է հետեւեալը:

«Ռուսաստանի տիրապետութիւնը—ասում է նա—Հեռուները միմեկին վրա, երկար, եթէ ոչ ընդ միշտ, կորած է: Իրան» Ռուսաստանի մէջ միայն գոսացած (հիպերտրոֆիացած) հայրենասիրութեամբ կուրացածները յոյսեր են դնում երկրորդ և երրորդ Եսկադրայի վրա և չեն տեսնում, որ այդ նաւերը ուղարկված են Ռուսաստանի հմայքը փրկելու և ոչ թէ նրա տիրապետութիւնը չինական ջրերէ վրա վերականգնելու համար: Իսկ առանց այդ տիրապետութեան Ռուսաստանի բոլոր յաղթութիւնները Մանջուրիայում—եթէ այդպիսիները տեղի ունենան—ապարդիւն կը լինեն: Ամենալաւ դէպքում արշաւումը հորէս—յի վրա, որով գնդերով Կուրդստանին դարձնան իր սպանումը է Եսկադրային, կը լինի անվերջ պատերազմ միայն պատերազմի համար, մի ամենաանբերելի և ամենաարեւմտահայ պատերազմ յանուն ընդամենը (հատուցման), առանց գործնական հետեւանքների: Եւ որովհետեւ հասարակական կարծիքը Ռուսաստանում վճռապէս դէմ է այդպիսի պատերազմին, ուստի ժամանակ չէ որ Եսկադրայի իր պատանակական ցաւակցութիւններէ գործի անցնէ: Արդեօք չէ հասել այն հոգեբանական քաղաքական մասին ժողովրդի ներքին խօսում էր Ֆրանսիական պարլամենտում, առաջինը իր անհատական իրանց կառավարութիւնները ճշդուհի գործ գնել պատերազմով կողմերէ վրա յօգուտ խաղաղութեան շուտամիտ զինակազմման: Եւ քաղաքական բոլոր ազգերը անպիսի կորուստներ են կրում այս պատերազմից, ուստի ոչ միայն նիւթական, այլ և բարոյական իրաւունք ունեն պահանջել նրա դադարումը: Մեզ պընդում են շարունակ, որ ոչ մի միջամտութիւն կամ միջնորդութիւն հնարաւոր չէ, որովհետեւ երկու կողմերը ամենամեծական կերպով չեն ընդունում ոչ միջնորդութիւն, ոչ միջամտութիւն: Թող այդպէս լինի: Բայց պարամենտները կատարեալ հնարաւորութիւն ունեն պահանջել իրանց կառավարութիւններից չէզոքութեան ամենախիստ պահպանութիւն, որը այժմ սխտանատրաքար և յայտնի խախտվում է յօդուտ այս և այլ կողմի բոլոր պետութիւնների կողմից: Թող միայն այդ երբ թէ չէզոք պետութիւնները դադարեն հայրենային պատերազմողներին փող, սպանութիւնը և անուշ և պատերազմ ինքն իրան կը դադարեն, առանց ուղղակի միջամտութեան: Հասարակական կողմից Ռուսաստանում բոլորովին անգոր է, իսկ եւրոպական դիվլոմատիան մասնաւոր է, իսկ իսկ յօդուտ խաղաղութեան: Մի այլ յօդուածով, որ տպված է Բերլինի «Tageb.» լրագրի մէջ, աւելի զարգացնելով նոյն միտքը, հոգեկաւոր գործը խօսում է յանուն խաղաղութեան բարեկամների: Պատերազմը, ասում է նա, անհրաժեշտ, սուղալի բան է, իսկ ներկայ ուսումնական պատերազմը ևս առանել սուղալի է, որովհետեւ նրան ասպարէզ ծառայում է բոլորովին անմեղ չինական ժողովրդի չէզոք հողը: Բացի դրանից զուր են կարծում, որ գործը վերաբերում է Ասիայում պատերազմող ազգերին, փաստում են տնտեսապէս, ի հարկէ, ամբողջ աշխարհը, բոլոր պետութիւնները, մասնաւոր նրանք, որոնք ծովային խոշոր առևտուր են վարում:» (Вѣст. Вѣд.)

ՄԱԿԵ ԳՕՆԻԱՅՈՒՄ

Բարձրագոյն Դուռը և Եզդի կառավարութիւնը գտնում են անվերջ պատերազմների մակեդոնական ժամանակներում օտար օֆիցերների թիւն աւելցնելու դէմ: Այդ օֆիցերների ներկայութիւնը թիւրք կառավարութեան համար հաճելի չէ: Այսպէս թէ այնպէս դրանք հանդիսանում են մի անհակ իշխանութիւններ—գուրը թիւրքական ազգեցութիւնից: Իսկապէս դա առաջին քայլն է խել Մակեդոնիան Բ. Դրան խախտում վարչութեան ձեռքից և դնել Եսկադրային կոմսօրի սուլի:

Հեռագրներից ու լրագրական լուրերից յայտնի է մեր ընթերցողներին, թէ Բրնչիսի անօրինակ և սատանայական պատերազմներ կամ «մանամներ» է գտնում թիւրք կառավարութիւնը Միւրցալէի դաշնագրերը ստորագրող երկու մեծ պետութիւնների պահանջների դէմ: Բայց առ այժմ դիվլոմատիան կանգ չէ առնում, նա շարունակում է դանդաղ առաջ տանել իր պահանջները:

Դիվլոմատիայի կարծիքով ժամգրամետիայի կանոնաւորումը բաւական է Մակեդոնիան երջանկեցնելու և խաղաղեցնելու համար: Նոր օֆիցերներն արդէն գնացել և տեղ հա-

սել են, բայց արդեօք դրանով վերջը լաւացել է, արդեօք երկրի վիճակը գոնէ մաքաւած փոխվել է:

Ահա այդ հարցին կը պատասխանեն հետեւեալ փաստերը:

Ջուճայի գաղմագած Սալի փաշան վճռում է կատարել մի շարք խուզարկութիւններ, որովհետեւ նկատում է զանազան խլրտուքներ ազգաբնակչութեան մէջ:

Սուզարկութեան առաջին գոնը դառնում են Սելիշէ, յետոյ Լազարաշը, յետոյ Գրամադան, Պոկրօֆիկը և ուրիշ շատերը: Սօֆիայի «Дѣло» լրագրի թղթակիցը չէ յիշում, թէ խուզարկութեան ժամանակ ինչքն գտնվեցին, այլ պատմում է, որ բոլոր գիւղերից հաւաքեցին ականաւոր բոլորներին, մասնաւոր ուսուցիչներին, և յցրին բանտերը: Դպրոցները և եկեղեցիները կողոպտվեցին, թղթերը պատանուցեցին, մի քանի տեղ դպրոցները դարձրել են դպրոց, իսկ Ջուճայի եկեղեցին կործանել են:

Նոյեմբերի վերջին Ջուճայում բանտարկված էին 200 հոգի զանազան երեւակական քաղաքական յանցանքների համար:

Բանտարկեալները ենթարկվում են հազար տեսակ տանջանքների: Երկուսնների տակը խրում են ասեղներ, գլխից վայր կախում, շեկացած երկաթեղնով գաղում են մարմինները, զանգերի շուրջը պարան փաթաթելով՝ ձգում ճշդում են, գիշերներով պահում են դուրսը, սաստիկ ցուրի մէջ և վրաները ջուր անում... Ամենախոշոր տանջանքները թափում են ուսուցիչները գլխին, իբրեւ «կոմիսար» բաժնի:

Ջուճայում գտնվող ժամգրամետի ֆրանսիացի օֆիցերը ձիգեր է թափում փոքր ինչ թեթեւեղներու բանտարկեալների վրեժով, բայց հանդիպում է Սալի փաշայի եռանդուն դիմադրութեանը: Նրա և փաշայի միջև ընդհարում է առաջանում:

Մտադրութիւն կայ այդ բոլոր բանտարկեալներին ուղարկել Մէրէս և զինուորական դատաստանի ենթարկելու: Նրանք այլ ևս չեն կարող գնալ, ասում է Ք. Սլոբո՝ Սօֆիայի թղթակիցը, «Երանց պէտք է բռնել ջրերների և ձիգերի վրա» և այնպէս տանել:

Վերաւոր յիշված ֆրանսիացի օֆիցերը ուղղում է անձամբ գնալ կալանաւորների այդ խմբի հետ, որպէս զի թոյլ չը տայ նրանց տանջելու ճանապարհին:

Այս հակադրական տեսակարանքները միայն մի գաղափարով իշխանութեան մէջ չեն, նրանք ընդհանուր են, ամեն տեղ:

Բրիտանացի ժամգրամետները, ի հարկէ, որոշ օգուտ տալիս են, բայց նրանց տուած օգուտն չնչին է, միկրոսկոպիական համեմատելով այդ բան դժխային վշտերի ու տառապանքների հետ:

Արդեօք ինչ կը բերէ գարունն իր առաջին ծաղիկների հետ միասին:

Սափակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍՍԻԱ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

19 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Մուրթանի իրադէն Ալեքի այն կողմը գտնվող հողի սահմանագծային հարցը կանոնաւորելու վերաբերմամբ այդ հարցի վերջնական լուծումն չէ ներկայացնում: Իրադէն սահմանում է միայն ժամանակաւոր դրութիւն, որը անհրաժեշտ է դաճնում ապագայ բանակցութիւններ:

10 Դեկտեմբերի (Բէյտէր): Աւետրական Նոր դաշնագրի ստորագրելը Մեծ-Բրիտանիայի և Ռուսաստանի միջև համարվում է որպէս յարաբերութիւնների բարելոմն երկու երկրների միջև:

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 17 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Բուլղարիա համոզեց Մակ Գորմիկին պահպանել Պետերբուրգի դեսպանի պաշտօնը նոր կառավարութեան ժամանակ:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 17 դեկտեմբերի (Կորբ. Բիւրո): Մէլաւիլից յետոյ սուլթանը ունեւորութեան ընդունեց դեսպան Զինովիէվին, որը ներկայացրեց նրան առաջ Կալիկին զինուորական գործակալ գնդերով հալիւնին, որը ուրիշ պաշտօն է ստացել և նոր զինուորական գործակալ գնդապետ Ալեքսէիվին:

19 դեկտեմբերի ՇԱՆԿԱՅ, 17 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Դատաւ հռաւմունք միջոցներ է ձեռք առնում հեռանալու հնարաւորութիւնից զրկելու համար «Ասկար» և «Գրոգով» նաւերին: Զինական կառավարութիւնը յանձնարարեց գաւառային պնդել ուսումնական հիւպոտոսի առաջ

չինացուն սպանող նաւատիրին չինական իշխանութիւններին յանձնելու մասին, հակառակ դէպքում Ռուսաստանը դրանով կը ցոյց տար լուրջ դիտաւորութիւն խախտելու չէզոքութիւնը և Զինաստանը կարող չէր լինի պաշտպանել ուսաներին հապօնացիներից չինական ջրերում:

ՏՕԿԻՕ, 18 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Տօգօն հրաժարվեց դիմաւորութիւն, որ մտադրութիւն ունէր անել նրան Տօկիօի մուսիցիպալիտետը, յայտնելով, որ դեռ ևս ժամանակը չէ հասել այդպիսի հանդէսների համար: Նա նուիրում է իր ժամանակը խորհրդակցութիւններին Իտալիայում, Ինդոնէզիայի և Սաիոն ծովագետների և ծովային շտաբի այլ պաշտօնեաների հետ ծովային պատերազմ վարելու պլանի վերաբերմամբ:

ՎԻԵՆԱ, 18 դեկտեմբերի: Երկրագործութեան միւստրեր կոմս Բուկօի առաջարկութիւն ստացաւ կայսրից կարէնէտի գլուխ կանգնել և առաջարկել միւստրութեան վերականգնութեան նախագիծը:

ՀՈՒՄ, 17 դեկտեմբերի: Կառավարութիւնն ընդունեց բաղանիսն պետութիւնների առաջարկութիւնը առևտրական դաշնագրերի կապելու մասին: Բանակցութիւններ կը վարվեն նախ և առաջ Բուկինիայի և Բոլգարիայի հետ և կը սկսվեն նրանք, երբի, յուշվարի սկզբին (նոր տօմարով):

ԲՕՍՏՕԼ ԴՕՆԻ ՎՐԱ, 18 դեկտեմբերի: Դուճի ժողովը, լսելով դեկտեմբերի 12 ի Բարձրագոյն ուղարկ և ընդունելով նրա պատմական մեծ նշանակութիւնը, միաձայն որոշեց արկանել առ ոտս Նորին Կայսերական Մեծութեան Բուսովի Դօնի վրա երախտագէտ ազգաբնակչութեան հաւատարմ հպատակութեան զգացմունքները:

19 դեկտեմբերի ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, «Правительственный Вѣстник» լրագրի հեռագրերը Պարբերից. «Դիրքերից եկած օֆիցերները վկայում են զօրքերի լաւ դրութեան մասին: Հիւզերում տար է, բոլորը տար են հազնված: Ուստիսով ապահովված են շարունակվում են շինարարական զբաղմունքներ: Խորամարտութիւնը գտնաթէ է և հանգիստ: Կապօնացիների գերի ընկնելու դէպքերը շատանում են, առաջվայ յամառութիւնը չը կայ դիմադրութեան ժամանակ: Ներքին գործերի միւստրեր որոշեց նորից թոյլատրել «Сверный Край» լրագրի հրատարակութիւնը:

ՄՈՒԿԻՆ, 18 դեկտեմբերի (Սեփ. թղթակցից): Դիրքերի վրա հանգիստ է: Ռուսաստանից դալիս են վազօններ Մանջուրիա տօների ընթանելով: Չոր եղանակների շնորհիւ զօրքերի առողջութիւնը գերազանց է:

ՍՕԿԶՕԼՄ: (Բիւրոյաւոր գործակալութիւն): Բէլգիական և նիդերլանդական դեսպան կոմս Վրանգել նշանակված է Պետերբուրգի դեսպան: ՊՕՐՏ ԱՌԻՍ, 18 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Լուրերի համեմատ, բաւական է սկզբնական պէտք է ճանապարհ ընկնի նաւահանգիստներից մէկից Մալանգից դէպի հիւսիս Մալազասկարում:

ՊՕՐՏ-ՍԱԻԴ, 18 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Դորքովորակի էսկադրան պատրաստվում է վերցնել այստեղ անուշի, ուստիսով պաշարների և բաղքի մի փոքր քանակութիւն: ԲՕՄԲԵՆ, 18 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Պատժաւում սէյկերի կայացրած մեծ միտնգում ընդունվեց վճիռ, որը յայտնում է իր դժգոհութիւնը այն առիթով, որ սէյկերը նպաստում են ուսաներին Մանջուրիայում և ուրիշ տեղերում:

ՄՈՒԿԻՆ, 18 դեկտեմբերի (Սեփ. թղթակցից): Պօրտ-Արտուրի վրա եղած վերջին յարձակումները նորից յետ են մղված: Լուրերի համեմատ, կորէյական «Իւսէիւն» ընկերութիւնը, որը նպաստ է ստանում Կապօնական գլխաւոր շտաբից, ձգտում է Ռուսաստանի կողմը կանգնել:

ՍՕՅԻԱ, 18 դեկտեմբերի (Դիմադրական շրջաններից): Իշխանական ուղարկ հաստատված է ժողովի վճիռը շարունակել ներկայ նստաշրջանը մինչև 1905 թի փետրվարի 1: Բիւլետենները ընդունված են: Դեկտեմբերի 20-ին պատգամաւորները ցրվում են արձակուրդով ծննդանոցներին, որոնք մատուցանում էին ազ ու հաց ու ողջունում էին ճանապարհը:

ՊՐԱԳԱ, 18 դեկտեմբերի: Ամբողջ Բօնէմիայով անցան ուրազանքներ, որոնք փառանք պատճառեցին:

ՎԻԵՆԱ, 18 դեկտեմբերի: «Wiener Zeitung» լրագրում հրատարակված է կայսրի նախագիծ միւստր-նախագահ Կերբերին, որի մէջ կայսրը յայտնում է նրան շնորհակալութիւն գերազանց ծառայութեան համար և ազատում

է Կերբերին միւստր նախագահի պարտաւորութիւններից և ներքին գործերի ու արդարադատութեան միւստրութիւնները կառավարելուց:

ՄՈՒԿԻՆ, 18 դեկտեմբերի (Բիւրոյաւոր): Հիւսիսային-արեւելեան գործի փոփոխիլը շատ փառ պատճառեց հարաւային Շվեյցարիայում:

ՎԻԵՆԱ, 18 դեկտեմբերի (Կորբ. Բիւրո): Կայսրը ունեւորութեան ընդունեց բարձրագոյն հաշվապաւորի նախագահ քաբօն Կառուշին: Ցերեկով տեղի ունեցաւ Կերբերի հրաժարականը և միաժամանակ բարօն Կառուշին միւստր-նախագահ նշանակվելու: Միապաճ միւստրներից պահպանում են իրանց պօրտֆէլները: Ներքին գործերի միւստր նշանակված է Վերին-Աւստրիայի փոխարքայ կոմս Բիւնտերշը, արդարադատութեան միւստրութեան կառավարիչ է նշանակված դէպարտամենտի դերէկտօր Կլէյն: Մի փոքր ուշ կայացան միւստրների խորհրդի երկու կարճատե նիստեր: Նախ և առաջ Կերբեր հրաժեշտ տուեց իր միւստրութեան նախկին ընկերներին, իսկ յետոյ Կառուշ ողջունեց նրանց և հրաւիրեց խորհրդակցութեան:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, Գինեթալ-Էյտենանտ Սախարովի հեռագրերը վկայում շտաբին 1904 թի դեկտեմբերի 18-ից. «Դեկտեմբերի 17-ին Երեկոյան մեր կառավարները յարձակում գործեցին Կապօնական պահակի վրա Չանլինպու դէպի մօտ, որի ժամանակ կոտորեցին մի քանի Կապօնացիներին, իսկ մէկին գերի վերցրին»:

ՍՕՅԻԱ, 18 դեկտեմբերի (Կորբ. Բիւրո): Գիշերը կայացած նիստում ժողովը ընդունեց, դիմադրական կուսակցութեան սաստիկ դիմադրութիւնից յետոյ, իշխանական պալատի պահպանութեան համար նշանակված գումարը 200,000 ֆրանկով աւելացումը:

ՄԻՆՍԿ, 19 դեկտեմբերի: Ջինախան բուրքի պատճառով գնացները շատ ուշ են գալիս, մի քանիսները ուշանում են տասը տասնեկու ժամով: Մօրթիլի կայարանում տեղի ունեցաւ մարդատար գնացքի խորտակումն ուրիշ գնացքի հետ ընդհարվելու պատճառով: ԺԻՆԻՆԿԱ, Թագաւոր Կայսրը Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչի հետ ժամանեց առաւօտեան 10 ժամին:

20 դեկտեմբերի ՏՕԿԻՕ, 19 դեկտեմբերի (Բէյտէր): Լօնդօնի Կապօնական միստրայի ստացած հեռագրի համաձայն, Կապօնական պաշարող քանակը Պօրտ-Արտուրի մօտ գեկուցանում է, որ զօրքերը, թոյնելով Սունշուան մարտկոցի պատնէշը, շուտով գրաւեցին այդ մարտկոցը առաւօտեան 10 ժամին: Ժամը 11-ին վերջնականապէս գրաւված էր ամբողջ մարտկոցը: Ռուսական բերդապահ զօրքի մի մասը յետ նահանջեց այն բարձունքի ուղղութեամբ, որը գտնվում է մարտկոցից դէպի հարաւ, իսկ միւս մասը ոչնչացաւ պայթիւնի ժամանակ տեղի ունեցած փլուզման ժամանակ—Կապօնական միստրայի հաղորդած տեղեկութեան համեմատ, Կապօնական պաշարող բանակից Պօրտ-Արտուրի մօտ գեկուցանում են, որ հողից հանված են երկու ուս օֆիցեր և աւելի քան 160 զինուոր, որոնք փլուզման տակ էին մնացել: Նրանք գերի են վերցրված: Նրանց խօսքով էլ 150 ուսանի փլուզման տակ են մնացել պայթիւնի ժամանակ: Դեկտեմբերի 18-ին Երեկոյան Կապօնական զօրաբաժինը Չանլին շախ արեւելեան մարտկոցի դէմ օղը թոյնեց բերդի հին պարսպի սի մասը:

ՓԻԵՐԻՆԿԱ, 19 դեկտեմբերի: Թագաւոր Կայսրը ճանապարհ ընկաւ 11 ժամ 45 րօպէսին:

ՓԻԵՐԻՆԿԱ, 19 դեկտեմբերի: Ժամանեց Թագաւոր Կայսրը Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչի ուղեկցութեամբ: Մօտ 10 ժամին Կայսերական գնացքը մօտեցաւ շեղ զարգարված պալիլիոնին, ուր հաւաքվեցին զինուորական հրամանատարներ, քաղաքացիական պաշտօնեաները և պատգամաւորութիւնները: Կիւլի զինուորական շրջանի զօրքերի հրամանատար Սուխովիլովից բաղքօր ընդունելով, Թագաւոր Կայսրը մօտեցաւ պատգամաւորութիւններին, որոնք մատուցանում էին ազ ու հաց ու ողջունում էին ճանապարհը: Միապաճ միւստր-նախագահ Կերբերի և Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Միխայիլ Ալեքսանդրովիչ, ուղեկցված փառաւոր շախարով, ճանապարհ ընկան դէպի զօրքերի գնդակաւոր տեղը: Գնդերի առջեւ անցնելուց յետոյ զօրքերը անցան հանդիսաւոր մարդով պատերազմական լիակատար համագործակցութեան:

